

Становище

по конкурса за академичната длъжност „доцент“ по 8.1. Теория на изкуствата, обувен от Институт за изследване на изкуствата, БАН, обявен в ДВ, бр. 27 от 05.04.2022 с кандидат гл. ас. д-р Катерина Здравкова Гаджева

от професор д-р Ирина Иванова Генова, Нов български университет и Институт за изследване на изкуствата, специалност 8.1. Теория на изкуствата

Кандидатката

Кандидатката по конкурса гл. ас. д-р Катерина Здравкова Гаджева се е дипломирала като бакалавър и магистър по История и теория на изкуството в Нов български университет (2004) и е защитила успешно докторат в същия университет през 2008 г. Същата дисертация за образователната и научна степен „доктор“ е защитена в Националната художествена академия през 2009 г. (Висша атестационна комисия).

От 2012 г. д-р Гаджева е главен асистент в Институт за изследване на изкуствата, БАН, сектор Изобразителни изкуства, изследователска група Ново българско изкуство. Наред с изследователските си занимания, тя преподава на хонорар в Нов български университет, Националната художествена академия и Софийския университет и развива уменията си в тази област. В Института през годините тя поема редица организационни и редакторски задължения, натрупвайки опит и компетентност.

За конкурса д-р Гаджева представя монографията „От текста към образа. Културологични и художествени аспекти на четири приказки от Шарл Перо и Братя Грим през втората половина на XX век“ (като хабилитационен труд), както и 27 статии, студии и статии в списания и сборници, публикувани на български, английски и френски език, в български и чуждестранни научни издания. Тези публикации са реализирани след защитата на дисертационния ѝ труд „Между желаното и действителното. Фотография и „нагледна агитация“ в България 1948-1956“ (2008 и 2009). Общият обем и качеството на тази научна продукция като цяло съответстват на критериите за хабилитиран преподавател, както това е видно и от представената от кандидатката справка по критериите на НАЦИД.

Хабилитационният труд

Хабилитационният труд, представен за конкурса, е монографията „От текста към образа. Културологични и художествени аспекти на четири приказки от Шарл Перо и Братя Грим през втората половина на XX век“, под печат. Темата на това изследване е съвсем различна от темата на докторската дисертация на Гаджева и несъмнено е актуална в областта на визуалните изследвания и изкуствознанието.

Книгата е резултат от двугодишен планов проект на Гаджева в Института за изследване на изкуствата. Тя е задълбочено проучване в полето на детската приказка, фокусирано върху сюжети и образи от приказки на Шарл Перо и Братя Грим. Тези приказки са издавани многократно по света и в България. Авторката изследва паралелно литературни образи (в множество варианти, разгледани съпоставително) и техни художествени интерпретации. Тя заявява, че не търси изчерпателност спрямо българските илюстрации: „(...) основният въпрос, с който предстои да се занимаем, е как българските художници „превеждат“ в образи добре познатите текстове, върху какво акцентират, какво прикриват и как (или дали) успяват да предадат универсалните разкази така, че от глобално, те да добият локално значение, да „заговорят“ на езика на нашите читатели.“ (с. 28-29).

В обсъждането на този художествен опит в широка перспектива, надхвърляща границите на България и изследователското поле на изкуствознанието, авторката привлича публикации от различни изследователски полета - културология, история на книгата, семиотика, педагогика, психология, които представя в обширно въведение. В цялостното проучване прави впечатление богатството на чуждестранни източници (включително и преведени на български език), които Гаджева добре познава. В днешния момент на изобилие от разнородна информация в Интернет прави много добро впечатление, че кандидатката по конкурса много точно се ориентира как и къде да намери „своята“ библиотека.

С езикова лекота авторката води читателите през литературни и визуални метаморфози на уж познатите приказни сюжети, за да изяви и формулира проблеми на възпитанието, социалните представи, психологията, общественото конструиране на мъжки и женски роли, формирането на национална идея и т.н. и промените им във времето и

средата. Заключение е адекватно на интердисциплинарния характер на изследването. То обобщава днешния характер и статут на класическата вълшебна приказка. Изследване от подобен род не е правено у нас и несъмнено ще предизвика интерес в различни среди.

Наред с посочените несъмнени достойнства на този хабилитационен труд, ще спомена и някои критични бележки, които четенето му предизвика у мен. На първо място, макар това да е въпрос за авторски избор, като цяло в книгата е отделено сравнително малко място на въпроса, определен като основен, а именно „(...) как българските художници „превеждат“ в образи добре познатите текстове (...)“. Периодът „през втората половина на XX век“, съобщен в заглавието, е обект на интерес също толкова, колкото и предходните времена от XIX до първата половина на XX век. И най-сетне, но не и последно - много публикации, на които авторката се позовава в бележки под линия, не са посочени в библиографията в края на книгата.

Научните публикации

Представените по конкурса научни статии и студии (общо 27, в български и чуждестранни издания) показват, че Гаджева е вече утвърдена изследователка, с академична компетентност в динамично развиващо се изследователско поле.

Публикациите, посветени на фотографията, безспорно очертават най-значимите изследователски приноси на Гаджева. Те са и в представения от кандидатката списък на цитиранията. Сред тях са и всички текстове, публикувани на чужди езици. Основните теми, обект на изследователски интерес по отношение на фотографията, се отнасят до времето на социализма в България: образи на жената, образи на улицата, модата според фотографии в печата, формиране на социалистическия потребител, както и ролята на жените във фотографията при социализма. Изследователският си подход Гаджева формира в полето на културната антропология и визуалните изследвания. Статиите и студиите демонстрират много добро познаване на основна и актуална литература от български и световни автори.

Наред с последователния интерес към историята, теорията и визуалните изследвания на фотографията, кандидатката по конкурса показва през последните години задълбочен интерес и към друго актуално изследователско поле: участието на

художниците в творчеството за деца и детската книга. По тази темата са публикациите ѝ: Първите илюстрации към приказката "Червената шапчица". - Проблеми на изкуството, 2019, № 2; Куклата в света на българското социалистическо дете. Поглед към илюстрираните книжки от 50-те години на XX век. - В: Куклата - художествени и образователни аспекти, ИИИЗк, 2020; „Един ден той сам ще ме открие и ще ме спаси”. Мечтата за принца, познат от приказките на Шарл Перо и Братя Грим и придружаващите ги илюстрации. - Balkanistik Forum/Балканистичен форум, 2021, № 4 и Българските илюстрации към приказката "Червената шапчица" - поглед към XX век. - В: Изкуствоведски четения 2021. Модул Ново изкуство. Персоналия., София, 2022. Те доказват, че Гаджева е компетентна изследователка както в полето на фотографията, така и по-широко - на терена на визуалните изследвания в пресечните им точки с традициите на изкуствознанието.

Преподавателската дейност

Д-р Гаджева преподава успешно в НБУ, НХА и СУ повече от десетилетие. Личните ми впечатления от преподавателската ѝ дейност в Нов български университет са, че в общи курсове по история и теория на фотографията, както и в специализирани курсове със студенти по изкуствознание, тя вече е преподавателка с опит, има авторитет сред колегите си и се оценява положително от студентите.

В заключение ще отбележа, че кандидатурата на д-р Катерина Здравкова Гаджева за академичната длъжност „доцент“ по 8.1. Теория на изкуствата е изцяло защитена от представения хабилитационен труд, от списъка с публикациите и от цялостната ѝ изследователска, преподавателска и организационна дейност.

Ирина Генова